

5465

ACC. N:R.

Landskap: Småland.

Härad: Kinnevald.

Socken: Pederslöv.

Uppteckningsår: 1988.

Upptecknat av:

Adress:

Berättat av:

Född år

Pellelm Karlsson

Järnvägsq. 21, Alvesta.

Hans Gustav Petersson

1871, Pederslöv.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckning angående svedjebruk i Pederslöv.

I Pederslöv är det rätt mycket som tyder på att svedjebruk fanns i stor utsträckning nyttjades inom socknen. Trakten är nämligen skogig och för att ha ut så mycket som möjligt för jordens behov anlades svedjor eller såsom de i folkmunn benämnes i min hembygd "brånar". Bänderna i Odenslunda brände ofta förr dylika brånar i min hembygd. Skultet där de hade sina skogar och utmarker. Allt i skogarna, träffar man

Skriv endast på denna sida!

23 sid.

Sålanda på stället her och var som ha-
le för att de en gång i tiden varit
föremål för en viss odling. Det är
inte ovanligt om man ser i jorden
att man finner resten av käl här
och var, ävenså finner det små rårar
av sten uppkastade på en del ställen.
Äldre personer berätta också om att
det uti i skogen ett par kilome-
ter söder om mitt hem skett en
lada, som en bande i Odenslanda
uppfört till att bärga sin såd i.
Den fick sålanda ligga där till dess
att vintern kom med snö och
fjäre. Vägen dit var nämligen
mycket oländig och svårframkom-
lig.

Det finns även ett gammalt folksätt kvar från sedjebränneriets dagar, antagligen från en tid då det börjat bli mindre populärt. Det hette nämligen: "En fer blir rik på å bränna brånar på sin gård, men hans barn blir utfattiga på det."

Dermed menades att jorden skulle bli försämrad genom för mycket sedjebränning, varav den skulle mista i värde då den en gång skulle övergå som ara till berusen.

Måga annat som tydligt berättas om att bönderna i Odenslunda flitigt brände sedjer i Skultet är att Skultet ferdardags på spe eller skämt kallades för

5465

(4)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

"Skåjda fere" (den seedda furuskogen)
Den som lagh detta namn på skogen
var en präst i Hederslän någon
gång i slutet på 1700- eller
början på 1800-talet.

Seedjbruket bedreas vid tiden
om det äroiga lantbruket och borde
i lyckligaste fall ha lämnat en
god avkastning. Ett par tre läm-
ligen goda skördar kunde skördas
på en bräme eller seedja. I all-
mänhet borde seedjorna inom sock-
nen ha förlagts på en skilt område.
I allmänhet så brukade man
enligt gamla persanses bruk
seedja brukade man seedja skogen
där en ngadling skulle anläggas

Antagligen mycket: syfte att under-
lätta odlingsarbetet. I Kulhult, där
man fick kude så många vedjor
är det bråkigt att man hade ved-
juevälbruk så att sovd märk
efter vissa år ätes sovdas. Någon
nu levande minner emellertid inte
att sådant väelbruk.

Storleken av en ved kunde helt
naturligt vara olika. Att det fanns
vissa faktorer som inverkar på
vidlag är ju givet. Den skenigaste
och sämsta marken utvaldes inte
för vedja. Man valde den släta-
te. Alltså berde storleken på ved-
jan i vissa fall ha bestämts av
hur stort slätt område man fann

ute i markerna. Givare hade också
bäckligheten & på platsen för den
bestämde sveden ha inverkad. En
sved kunde enligt vad gamla berättat
ha bunnat väls i stället från ett
till flera tunnland. Träligt är att sam-
me både kunde ha mer än en sved.
Ligeså är det också träligt att man
kunde på samma sved & olika om-
råden av densamma ha olika sorter
sås, potatis eller råvar. De som
uppknaren förkört i denna sak,
har det inte funnits någon som
kunnat säga med visshet huru det
förhåller sig. Men alla hålla det för
träligt. Ackerstungen kunde helt
nämligen vara olika, men det be-

5465

(4)
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

rättas att saksakningen ofta kunde bli nästan lika bra som på bondens odlade åker.

Det som firs int mesta odlades i Hederslän var potatis och säg. I allmänhet kunde en bränska besitta i tre år, firs att åter sedan få växa igen.

Min sagsman Gustav Petersson i Tillåfta en mycket intelligent och minnesgod berättare, berättar om den sista sevärdan han minns i Hederslän. Den anlades på Nabbelids ryd i denna socken så sent som år 1901.

Bonden som anlade bränskan hette Johannes Aronsson. Bränskan anlades

kan uti i sin hagsmark ett stycke
från gården. I april månad med-
kägga kan bräden, sågade ägg och
grävsta och stammarna och ferslade
ben, under det att det övriga fisk
ligga kvar för att bli löjarnes sov.
Pletsen kan utvalde för sin sovjä
eller bräne, var beväst med tall
och gran skog. De flesta sovjarna
i Öderlän borde ha anlagts på dylikt
merk, så mycket ringa del av skogs-
områdena öra beväst med lövträd.
När man anlade en bräne borde man
med ha sett till markens beskaffen-
het och brädens.

Jaktens Arangsen anlade ju
sin sovjä i senare tid, men tydligen

är att han gick traditionsenligt
tillvaga.

Han kåg således ner skogen
på området för bränen sedan i april.
När han sedan kört bort det grön-
sta av timret fick återstående ligga
kvar för att verka i den varma vär-
solen. Därför skedde kallade Johannes
Aronsson svedjan för "bränafällan".
Sedan den efter bränningen eller av-
svedningen besitts kallade han
den bara "bränen".

Någon dag i juli uppsåberade sig
Johannes Aronsson och hans dräng,
Lillem i Isen varit bekjälplig med
fällningen, åter på bränen. Träden
hade med osiktligt fallit alla inåt

Detta för att underlätta arbetet se-
nare. Johannes Cronsson lämnade
nämnligen för att hindra eldens
spridning plan för brännens ränder-
ken en flera alnar bred mark-
remsa ber mellan den värande
skogen och brännen. Och för att
göra denna brandgata så effektiv
som möjligt, hackade han upp alla
travar och gjorde det så rent som
möjligt på marken, så att inget
skulle kunna leda elden över gatan.

På själva bränsen låg ris och slam-
mer på de mesta ställena högt
över marken. Något släppte låg emel-
lertid bort. På de bara ställena
brände Johannes Cronsson ut riset

från söriga partier på fjällen, så att
lagret blev i det närmaste lika
gott allasans

Så var fjällen färdig för antändning.
I tilläpta påstada felk, enligt en
Pettersson berättar, att Johannes Braus-
sen för att skydda skogen för brand gick
ett parv omkring fjällen. Antagligen
brödde detta på någon äldre sedvän-
ja i socknen och kanske en smu-
la skrockfall, så Torstens kan inte
lita bli, att gå en sådan lara,
vil var verkan det nu hade kunde.

Den dagen tyckte brännen skulle
färdas på lejde Johannes Brausson
ett par karlar till att vara närva-
rande vid bränningen. Det skedd

en lugn dag. Några ärsiga feber-
drömmar än just lejnningen av kar-
larna att hindra elden från den
bävande skogen hade inte Johan-
nes Braupssan gjort. Men Karlarna
hade ytats med sig så att lät-
raster i kindelse av fara fort
gick att kugga.

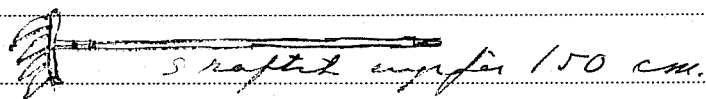
Johannes Braupssan lände
på bvedjen så att den fick brinna
i medvind. Det blev friskt fort
i det första riset. Det var vis-
tom vind så hade elden gått lös
hade gårdens byggnader kommit
i fara. Johannes Braupssans brän-
nare emellerid av utan några
ödeten störande moment. Någon

efter gick han velt omkring
det brända området. Och till
och hållet uppmärksamhet iin-
nade han att inte på flera dygn.
Elden kan vara en riktig fiende

Sedan föllan svalnet började bear-
betningen av jorden. En massa
stubbear plöda ju kor och skutor
var det gott om så det var svårt
att komma fram med några bättre
redskap såklart att sådant funnas
vid denna tidpunkt.

Det mesta av bearbetningen
måste förvisso genast påbörjas. Gas-
sen Petrus berättar, att han minns
att Johannes Brunsen och hans folk
hade för såltes hacket vid bear-

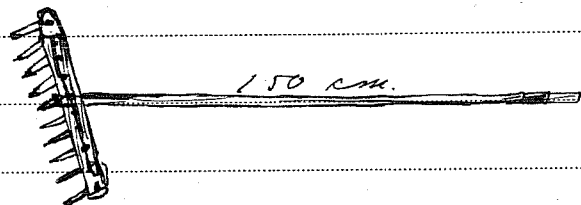
Jaktningen av tränen. Då det var
 för svårt att komma fram med
 något annat redskap använde
 man kecker i slit med såra dagas
 potatis hackor. I öfrigh användes
 även benade andra handredskap.
 Det var keckor av två slag (sål-
 ligen besläktade med Eder s. k. fälle-
 keckor). Den ena ~~var~~ hade huvud
 av järn och såg enligt Peterssons
 beskrifning ut så här:



Skapitet ungefär 150 cm.

Den andra var helt av trä
 av trä. Skapitet var vanligtvis
 av gran, medan huvudet och

Tingarna eller pinnarna vara av
björk eller något annat slegt starkt
länstagsTräd. Enligt Peterssons
beskrifning var knudet ganska
långt, över elven. Krattan borde
ha sett ut så här:

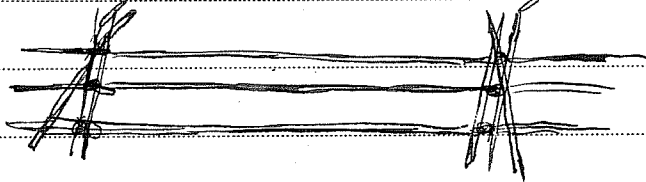


Som synes var krattan i stil med en
vanlig räfsa, men den var betydligt
tyngre. Den stora krattan användes
i huvudsak till att mjälla ner
såden med. Den först beskrivna
krattan användes däremot även
till att lyfta jorden med.

I öfrigt använde även Johannes
Braunsan sig av sin hästsk till
att bereda brännen med. Det led-
skap han i detta fall kunde använ-
da var en träkare, en ledkare.
En järnkare hade inte gått att
använda, emedan klingarna hade kug-
git för skarpa tag i rötter och stammar.
Johannes Braunsan sådde häst-
dög på sin bräne första året. Han
sådde den tidigt på hästen, i slutet
på augusti eller i början av sep-
tember. Han myllade den med
den stora träkrattan, där då var
för stenigt och stubbigt och på
öfriga platser myllade han med
träkaren. Rågen kom upp jämt

och grånt. Det var en fröjd att se
den, säger Pettersson.

Skat på hästen släppte Johannes
draagen ut sina fôr på biter på
bränan, som han inhängnat med
länga äsar eller stänger. Ett
stängsel som såg ut så här:



Alltså vanligast
tre stänger över

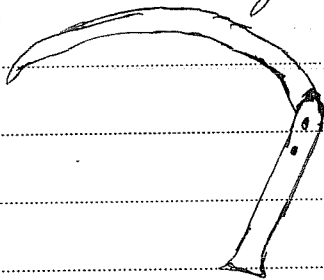
berädda sammanbandna i mellan
två stakar medelst gren- eller snid-
jäs. Vid varje stakoper sattes en
stake som ställa, omväxlande från
den ene till den andra sidan av
stängslet. Detta slag av stängsel
ansågs mera preciseriskt än

än är i Småland vanligen förekom-
mande jordsgårdarna på nedlig-
gande träar.

På lästen släppte Johannes Olsson
ut sinns för att beta rågen på tränen.
Detta delades att fören skulle tillgoss-
göra sig. den fäde rågen kunde att del
för att förhindra den från att mägla un-
der den kommande vintern. Bar den lång
så mägla den lätt under snön med
följd att den gick ut.

Det blev bra väg på Johannes
Olssons träne. När den blev mogen
på skördades den. Vid denna tid hade
man ju lier att meja såd med, men
tränen var ju stubbig och stenig.
Så rågen skördades med skära, ett

redskap som såg ut så här:



Skärorna användes till en viss tid-
punkt på småbruket i Videslöv. Man
ansåg länge att det inte gick an att
soa så. Såden med lisa - det blev för
mycket spill. Man var mycket rädd
om såden, och det sågs att när kvin-
norna höll med på att göra en kärbe
eller nek tog de de de fann efter
sig i mennen och höll dem där till
dess att kärven var färdig. Då lade
de i de fenna även.

Johannes Aronsson lät såden torka

i ruckar eller skyler på bränet. När
den sedan blev färdig körde han hem
den och behandlade den som man bra-
kade, nämligen quodrade den mot lag-
balken, varefter rikorna loades
i ladet.

Johannes Krausson lag ett år
skördar på sin svedja. Första året
påg, andra året potatis och krodje
året efter påg. Bäst skörd blev det
fjärde året. Efter krodje årets skörd
fick bränet i förhållningen gjumst-
gård som bette åt gårdens kreatur.
Och så småningom började den att
äta växa igen med ruster och röd.

En annan man i Pikeslän gro-
tialisten Carl Johan Gren berättar även

han om sockerbränning. Det var i Allr.
dygd samma saken 1880. Bränningen
skedd i stort sett ungefär i likhet
med den som skildrades.

Det var bara lite olikhet med
beskrivningen av bränan. Gen. berättar
att sedan bränan frigjorts från halft
förbrända brödstammar ut dylikt, vilket
sändes högs till ved, så sattes po-
tas på sockran, vilken användes
i april eller början på maj.

Patalisättningen tillgick så att
man på våren samlade från veran-
dra stek mer patalisen i jorden.

På sommaren ansågs de så att inte
agräset lag överhand. "Brännfårene"
hade ord en sig att vara goda. Imman

och plöjades upp på härfen besäddes
svedjan med råg. När man sedan
lag. upp potatisen med nallades rå-
gen samtidigt. Detta var alltså ar-
bets- och tidsbesparande. På sved-
jan i Allasgårds lags bara två skär-
dar, sedan fick den ätas först grön-
väx till bete för kreaturen. Och
ansågs som skagen äter. Beträf-
fande denna svenska svedja kan den
mycket väl kallas min lagsman, för
att bereda bättre bete åt kreaturen
ute i skogsmarken. Råg och potatis-
skörden från Allasgårds svedja blev
som till gården.

De redskap som användes vid
dessa svedjefäll var trääggsäg

och fick så vanlig på den tiden för
rekommenderade hammarsmidde kyp.

Dessestom användes den på platsen
s. k. "råkniven" som såg ut så
här

längd omkring 1 mtr



Vid bearbetningen av skedjan an-
vändes hammarsmidde kackor i stället för
våra patettkackor samt en kretsa
med järnkavle liknande den som
användes i Pittsfield. Någon dylik
kretsa med järnkavle kunde inte
finnas på minnen sig ha sett.